

СОЛОДЧУК С.Є.

молодший науковий співробітник
лабораторії загальної психології та
історії психології імені В. А. Роменця
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України,
м. Київ

ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПСИХОЛОГІЇ

У статті здійснено теоретичний аналіз підходів до розгляду професійного спілкування у психології: проаналізовано поняття професійного спілкування, розглянуто його структуру та основні характеристики, наведено чинники ефективності професійного спілкування.

Ключові слова: професійне спілкування, ділове спілкування, структура професійного спілкування, функції професійного спілкування, характерні ознаки професійного спілкування, чинники професійного спілкування.

Постановка проблеми. Спілкування є невід'ємною частиною професійної діяльності людини. Завдяки спілкуванню відбувається обмін професійно значущою інформацією, професійним досвідом, організується взаємодія та спільна діяльність працівників. А для комунікативних професій спілкування взагалі виступає умовою успішної професійної діяльності, адже від професійного спілкування залежить її ефективність.

Збільшення значної кількості комунікативних зв'язків в умовах сьогодення та впровадження нових інформаційних технологій в професійну практику потребує розробки нових підходів до вдосконалення професійного спілкування в різних сферах діяльності людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спілкування належить до популярних категорій психологічної науки й активно досліджується у ХХ столітті (К. О. Абульханова-Славська, О. О. Бодальов, Р. М. Грановська, О. О. Леонт'єв, Б. Ф. Ломов, О. Р. Лурія, Б. Паригін, С. Л. Рубінштейн та ін.). Однак професійному спілкуванню у цей період присвячені лише окремі дослідження (В. Д. Квасків, Т. І. Ліпатова, Ю. П. Тимофєєв та ін.). Зростання наукового інтересу до проблематики професійного спілкування відбулося на початку ХХІ ст. та представлено у працях С. М. Амеліної, Л. В. Барановської, О. Г. Берестенко, І. М. Голопич, С. Г. Качмарчик, Л. Е. Орбан-Лембрик, Л. Савенкової, В. Б. Смелікової, Г. Є. Улунової, І. О. Шинкаренко та інших.

Суттєва увага приділяється вивченню професійного спілкування фахівців різних галузей: педагогів (А. І. Годлеська, З. Я. Ковальчук, М. О. Лазарєв, Н. В. Слободяник, Т. А. Слюсар, В. І. Титаренко, Н. В. Тимофієнко, Т. Д. Щербан та ін.), державних службовців (Г. Є.

Улунова), юристів (І. П. Радомський, С. О. Циганій), пілотів (О. М. Підлубна), прикордонників (О.І Гевко, Л. В. Преснякова), поліцейських (І. М. Голопич, Л. М. Дунець, А. П. Павліченко), акторів (Н. В. Стадніченко), психологів (М. С. Барчій, Т. Ю. Ямчук) і т. д. Варто зазначити, що найбільша увага присвячена педагогічній проблематиці.

Незважаючи на певну кількість досліджень проблеми професійного спілкування, вони є дещо розрізненими.

Мета статті — аналіз теоретичних здобутків вітчизняної психології з проблеми професійного спілкування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звернемося до центрального поняття нашого дослідження — терміну “професійне спілкування”.

Термін “професійний” тлумачиться у словниках у двох значеннях [3]: 1) відноситься до якої-небудь професії, пов'язаний з професією; 2) високого рівня, якісний, властивий фахівцю своєї справи.

Тому «професійне спілкування» вказує не лише на приналежність до певної професії, а й характеризується високим рівнем якості.

Тлумаченню змісту понять “професійне спілкування” присвячено дослідження О. Г. Берестенко, К. В. Джеджері, О. В. Журавльова, І. П. Радомського, О. П. Тихомирова, О. М. Льогочкіної, І. Шинкаренка та ін. Однак у сучасній науці не існує одностайного визначення поняття професійного спілкування.

О. Г. Берестенко розглядає професійне спілкування як “творчий, керований процес взаємообміну повідомленнями, організації взаєморозуміння, досягнення оптимальної взаємодії, взаємопізнання в різних видах діяльності учасників професійно спрямованої комунікації” [2, с. 16].

І. О. Шинкаренко професійне спілкування визначає як встановлення і розвиток професійних контактів між людьми, зумовлених їх потребою в спільній діяльності [19].

І. П. Радомський визначає професійне спілкування як процес встановлення і підтримки прямого чи опосередкованого тими чи іншими засобами контакту, зумовленого професійно значущими цілями, що припускають відповідальність за їх реалізацію [13].

Проаналізувавши низку дефеніцій професійного спілкування, можна зробити висновок, що в психологічній науці не існує єдиного підходу до визначення професійного спілкування. Професійне спілкування розуміється як у вузькому, так і в широкому значенні. У вузькому значенні визначається як спілкування, що включає особливості окремо взятої професії. У широкому значенні професійне спілкування розглядається як комунікативні навички, вміння та якості, властиві професіоналу. Загалом, професійне спілкування розуміється як спілкування, включене в діяльність і обслуговує її.

Для нашого дослідження важливим є співвідношення понять «професійне спілкування» та «ділове спілкування». Дане питання є дискусійним, серед дослідників немає однаковості: одні — ототожнюють ці поняття (Ю. В. Суховершина, О. П. Тихомирова, О. М. Льогочкіна, О. В. Журавльова та ін.), інші — розглядають як відмінні (Т. І. Власова, А. П. Шарухін, М. М. Данилова та ін.)

З позицій першого підходу поняття «ділове спілкування» та «професійне спілкування» розглядаються як синоніми.

Так, О. М. Льогочкіна тлумачить ділове спілкування як «процес взаємодії ділових партнерів, спрямований на організацію та оптимізацію того чи іншого виду наочної діяльності: виробничої, наукової, педагогічної тощо» [19].

О. В. Журавльова ділове спілкування розуміє як взаємодію суб'єктів, яка реалізується в процесі спільної діяльності та спрямована на отримання результату, продукту цієї діяльності [19].

В. П. Третьяков визначає, що ділове спілкування як процес взаємозв'язку і взаємодії, в якому відбувається обмін діяльністю, інформацією та досвідом, відрізняється від спілкування в широкому сенсі тим, що в його процесі ставляться цілі й конкретні завдання, які вимагають свого вирішення [19]. Розглянуті визначення наукових термінів «ділове спілкування» змістовно збігаються з поняттям «професійне спілкування».

З позицій другого підходу акцентується на відмінностях у змісті понять «професійне спілкування» та «ділове спілкування». Одні дослідники вважають ділове спілкування різновидом професійного (Т. І. Власова, А. П. Шарухін, М. М. Данилова та ін.). Інші, навпаки, вважають, що професійне спілкування підпорядковане діловому (М. С. Барчій, Ю. П. Березуцька, І. П. Радомський, Ю. П. Тимофєєв, Т. Ю. Ямчук та ін.). І. П. Радомський зазначає: «Професійне спілкування завжди є діловим, хоча не кожне ділове спілкування може бути професійним, а лише те, коли суб'єкти спілкування мають професійні інтереси та компетентність» [13, с. 9].

Г. Є. Улунова визначає професійне спілкування як різновид ділового спілкування, спрямованого на досягнення цілей професійної діяльності фахівця через реалізацію комплексу відповідних комунікативних функцій з пізнання інших суб'єктів спілкування (колег чи відвідувачів-клієнтів), обміну інформацією з ними, організації офіційно регламентованої взаємодії в умовах досить чітких динамічних характеристик початку, розвитку та закінчення процесу [19].

В. В. Монжиєвська зазначає, що у групі професій «людина-людина» можуть функціонувати два види спілкування — ділове і професійне, які відрізняються за предметом [9]. Ділове спілкування спрямоване на створення продукту професійної діяльності, а професійне — на його споживання. Ділове спілкування має

універсальний характер, а професійне відображає специфіку професійної діяльності.

Детальний аналіз дефініцій «ділове спілкування», «професійне спілкування», «професійне ділове спілкування» проведений К. В. Джеджерою [6], дав змогу з'ясувати, що кожна з них характеризує той різновид спілкування, який має місце у професійно-трудовому середовищі, і не є тотожним один одному. У співвідношенні з іншими дефініціями «професійне спілкування» репрезентує найвужче значення явища спілкування у трудовій сфері і вказує на ті його ознаки, які стосуються взаємодії професіоналів з приводу виконання професійних завдань. З допомогою дефініції «ділове спілкування» можна розкрити значення спілкування в аспекті його зв'язку з суспільно значущою діяльністю, а дефініція «професійне ділове спілкування» вказує на взаємозв'язок між професіоналізмом та діловитістю («ділом») учасників комунікативного процесу.

У наукових дослідженнях проблем професійного спілкування (О. Г. Берестенко, М. О. Лазарєв, В. П. Третьяков, І. О. Шинкаренко та ін.) визначено його структуру. Більшість дослідників спираються на загальнопсихологічну структуру спілкування Г. М. Андрєєвої, яка включає комунікативний (обмін інформацією), перцептивний (сприйняття та взаєморозуміння) та інтерактивний (взаємодія як форма організації спільної діяльності) компоненти, вчені використовують і в якості структури професійного спілкування.

На думку Т. І. Ліпатової, всі три сторони своєрідно взаємодіють у професійному спілкуванні. Специфіка комунікативної сторони професійного спілкування полягає в професійному характері інформації, що передається. Особливість інтерактивної сторони професійного спілкування визначається спілкуванням з колегами, фахівець свідомо обирає особливі способи впливу, які можуть сприяти досягненню поставленої професійної мети [10].

У якості структурних компонентів професійного спілкування І. О. Шинкаренко включає такі: 1) обмін інформацією між суб'єктами професійної діяльності; 2) вироблення спільної стратегії спілкування; 3) сприйняття і розуміння людьми один одного в процесі спілкування [20].

У структурі професійного спілкування О. О. Бодальов виділяє такі основні компоненти [11]:

1) суб'єкти професійного спілкування — наділені свідомістю, досвідом, ставленням до партнера по комунікативному процесу (іншому); володіють єдиним тезаурусом (схожою системою мови, понять, смислових значень) і прийнятими в даному професійному співтоваристві нормативами професійного спілкування; вчиняють комунікативні дії. Дані суб'єкти одночасно виступають як представники професійної групи (Я-соціальне, професійне) і як Я-індивідуальність. Індивідуальне і соціально-професійне як

атрибутивність суб'єкта професійного спілкування найбільш разом і повно виражені в понятті «професійний досвід особистості»;

2) комунікативна ситуація професійного спілкування — насущне актуальне, що вимагає осмислення і дій. Дана ситуація актуалізується ззовні — контекстом, а внутрішніми стимулами є цілі і мотиви суб'єктів професійного спілкування, які спонукають звертатися один до одного;

3) текст (в широкому сенсі) — семіотична система значень, що відображає актуальність ситуації, що виражає сенс і значення професійного спілкування;

4) комунікативні дії свідомо спрямовані на смислове сприйняття професійної інформації іншим суб'єктом — тут необхідний зворотній зв'язок (як прямий, так і відстрочений): прямий безпосередній зворотний зв'язок важливий для осмислення актуальної ситуації професійного спілкування «тут-і-тепер»; відстрочений у майбутнє — важливий для становлення професійного досвіду.

Проаналізовані основні структури професійного спілкування свідчать про те, що у сучасній психології існують різні уявлення про компонентний склад професійного спілкування.

Для з'ясування сутності професійного спілкування розглянемо основні його характеристики (А. Н. Сухов, А. А. Деркач) [15]:

1. цілеспрямованість професійного спілкування (підпорядковується цілям професійної діяльності);
2. регламентованість нормативними документами (положеннями, наказами, статутами);
3. функціонально-рольовий характер професійного спілкування (полягає у необхідності дотримання професійної етики, процедур, професійної лексики тощо);
4. позиційність або ієрархічність професійного спілкування (проявляється у відносинах між фахівцем і споживачем (клієнтом), начальником і підлеглим тощо);
5. проявляється в певних формах та стилях спілкування;
6. атрибутивність (передбачає спеціально обладнане приміщення, просторово оформлення, відповідну обстановку і т. п.).

Зазначені характеристики детальніше аналізуються у психолого-педагогічних дослідженнях (В. К. Бабаєв, В. В. Монжиєвська, Ю. П. Тимофєєв та ін).

В. В. Монжиєвська зазначає, що цілі професійної діяльності і цілі спілкування не завжди збігаються. Але при цьому цілі спілкування прямо або побічно спрямовані на реалізацію цілей професійної діяльності. Відповідність результату професійного спілкування поставленим цілям може бути визначено як результативність [9].

Характерною особливістю професійне спілкування є те, що воно може здійснюватися лише у професійній діяльності [18]. Тобто, зміст

професійного спілкування завжди визначається змістом професійної діяльності.

Таким чином, професійне спілкування визначається умовами діяльності, типом завдань, що вирішується, способами організації самої діяльності, індивідуальними характеристиками учасників і взаємовідносинами між ними, а також має вимушений характер та є жорстко регламентованим [18].

Проявом основних характеристик професійного спілкування є його функції [5]:

- 1) інструментальна (отримання і передача інформації, яка є необхідною для здійснення певної професійної дії, прийняття рішення);
- 2) інтегративна (об'єднання ділових партнерів для спільного комунікативного процесу);
- 3) функція самовираження (демонстрування особистісного інтелекту і потенціалу);
- 4) трансляційна (передавання конкретних способів діяльності);
- 5) функція соціального контролю (регламентування поведінки);
- 6) функція соціалізації (розвиток навичок культури ділового спілкування);
- 7) експресивна (передача й розуміння емоційних переживань співрозмовників).

Кожна з функцій має самостійне значення, але в залежності від змістовного контексту процесу спілкування будь-яка з них може стати домінуючою.

Ефективність професійного спілкування визначається системою чинників. Спираючись на класифікацію чинників спілкування Б. Ф. Ломова, О. Г. Берестенко пропонує три рівні чинників професійного спілкування [2]:

- 1) на макрорівні аналізується вплив суспільства, традицій, інших культур тощо;
- 2) на мезорівні вивчаються вплив середовища, виховання, навчання, освіти;
- 3) на мікрорівні передбачає вивчення окремих споріднених актів спілкування, що виступають як його своєрідні елементарні одиниці.

Децю інша класифікація чинників професійного спілкування запропонована О. О. Бодальовим [11]:

- 1) об'єктивні — пов'язані з життєдіяльністю фахівця і послідовністю дій, спрямованих на досягнення високого рівня професіоналізму (наявність знань в галузі етики і психології професійного спілкування, активна самоосвіта в даній сфері);
- 2) суб'єктивні — пов'язані з розвиненістю тих чи інших особливостей особистості (позитивно впливають на

ефективність професійного спілкування: професійна спрямованість, високі моральні якості, стиль поведінки і взаємин з колегами, високий рівень саморегуляції і толерантність до фрустраційної ситуацій, мовна культура, емпатійність, високий інтелектуальний рівень, прагнення до професійного росту і самовдосконалення; знижують ефективність професійного спілкування: конфліктність, агресивність, егоцентричність, невпевненість в собі, низький рівень розвитку експресивно-мовних, соціально-перцептивних та організаційних умінь і навичок);

- 3) об'єктивно-суб'єктивні, пов'язані з організацією професійного спілкування (високий рівень комунікативної компетентності).

Зазначені чинники мають враховуватися у процесі професійного спілкування, щоб мета спілкування була досягнута максимально.

У наукових дослідженнях професійне спілкування зазвичай розглядається у контексті конкретної професійної діяльності (І. О. Дубова, В. А. Кан-Калік, О. О. Леонт'єв, В. В. Полторацька та ін.). Враховуючи цю обставину, Г. Є. Улунова класифікує професійне спілкування за специфікою професійної діяльності й, на цій основі, виділяє педагогічне спілкування, спілкування медичних робітників, професійного спілкування працівників міліції, спілкування працівників податкової інспекції тощо [19].

Г. Є. Улунова виокремила основні підходи до вивчення професійного спілкування [19]: 1) цільовий – професійне спілкування тлумачиться з позицій його цільового призначення; 2) функціональний – професійне спілкування визначається через притаманні йому функції; 3) структурний – професійне спілкування визначається через характеристику структурних аспектів, що його утворюють; 4) етапний – професійне спілкування розглядається як послідовність певних етапів, що забезпечують його ефективну реалізацію; 5) видовий – характеризує певний вид професійного спілкування.

Зазначені підходи дозволяють вивчити ті чи інші аспекти професійного спілкування. Використання декількох підходів, що доповнюють один одного, дозволяє вивчити феномен професійне спілкування більш цілісно.

Висновки і перспективи. Аналіз досліджень професійного спілкування у вітчизняній психології дозволяє зробити висновок про наявність певної кількості наукових робіт, що вивчають окремі його теоретичні аспекти та незначну кількість практичних розробок.

Розгляд дефініцій професійного спілкування засвідчив, що не існує єдиного підходу до визначення цього поняття у вітчизняній психології.

Поняття професійного спілкування у широкому значенні стосується комунікативних якостей, властивих професіоналу; у

вужькому значенні – відображає особливості, притаманні певній професії.

Існують також різні уявлення про компонентний склад структури професійного спілкування та чинники його ефективності.

Перспективи подальшого вивчення проблеми професійного спілкування вбачаються у проведенні емпіричних досліджень з метою конкретизації теоретичних положень, що викладені у статті.

Список використаних джерел

1. Барановська Л. В. Теоретико-методичні основи навчання професійного спілкування студентів вищого аграрного навчального закладу: автореф. ... докт. пед. наук. Київ, 2005. 46 с.
2. Берестенко О. Г. Культура професійного спілкування: навч.-метод. посіб. Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. 299 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
4. Гевко О. І. Сутність культури професійного спілкування майбутніх офіцерів прикордонників. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2015. №2. С. 49-59.
5. Голопич І. М. Підготовка майбутніх поліцейських до професійного спілкування з правопорушниками у вищих закладах зі специфічними умовами навчання. Теорія та методика навчання та виховання. 2018. Вип. 45. С. 46-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2018_45_6.
6. Джеджер К. В. Дефініції "Ділове спілкування", "Професійне спілкування", "Професійне ділове спілкування" у термінологічному тезаурусі стосовно комунікативної підготовки студентів. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2017. Вип. 17. С. 197-201. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2017_17_54.
7. Дунець Л. М., Павліченко А. П. Особливості професійного спілкування майбутніх працівників поліції. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Ін-ту психології імені ГС Костюка НАПН України. 2019. Том I. Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Вип. 54. С. 3-8.
8. Легочкіна Е. Н., Симанова Т. А. Культура речи и делового общения. Белгород: Изд-во БГТУ им. В.Г. Шухова, 2008. 140 с.
9. Монжиевская В. В. Общение в профессиональной деятельности: сущность: функции, критерии функционирования. Известия Иркутского государственного университета. Серия "Психология". 2015. Т. 11. С. 37-45. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obschenie-v-professionalnoy-deyatelnosti-suschnost-funksii-kriterii-funksionirovaniya/viewer>
10. Підлубна О. М. Професійне спілкування у діяльності майбутніх пілотів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 30 (83). С. 278-283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_30_45
11. Психология общения. Энциклопедический словарь / под общ. ред. А.А.Бодалева. М.: Когито-Центр, 2011. 600 с.
12. Рабійчук С. О. Професійне спілкування як умова формування професійно-етичної культури майбутнього соціального педагога. Збірник наукових праць Хмельницької національної академії прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2007. № 40, ч. 2. С. 161-163.
13. Радомський І. П. Професійне спілкування в юридичній діяльності. Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка: Зб. наук.праць. Київ: ІВЦ "Політехніка", 2006. №2 (17). С. 30-134. URL: http://novyn.kpi.ua/2006-2/07_Radonskii.pdf (дата звернення 23.01.2020)
14. Савенкова Л. О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління : монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 212 с.

15. Социальная психология: учеб. пособ. / под ред. А. Н. Сухова, А. А. Деркача. М.: Академия, 2001. 600 с.
16. Стадніченко Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього актора до професійного спілкування: дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2017.
17. Тимофієнко Н. В. Формування професійного спілкування у майбутніх сурдопедагогів. Проблеми сучасної психології. 2014. Вип. 26. С. 513-526. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_26_42.
18. Тимофеев Ю. П. Профессиональное общение и его развитие. Астрахань: Изд-во Астрах. пед. ин-та, 1995. 136 с.
19. Улунова Г. Є. Психологія розвитку культури професійного спілкування державних службовців у системі безперервної освіти: автореф. ... докт. психол. наук. Київ, 2020. 48 с.
20. Шинкаренко І. О. Особливості соціально-перцептивної регуляції професійного спілкування працівника ОВС: автореф. ... канд. психол. наук. Харків, 2005. 24 с.
21. Ямчук Т. Ю., Барчій М. С. Культура професійного спілкування психологів. Психологія: теорія і практика. 2018. Вип. 2 (2). С. 170-180.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Baranovska L. V. Teoretyko-metodychni osnovy navchannya profesijnogo spilkuvannya studentiv vyshhogo agrarnogo navchal'nogo zakladu: avtoref. ... dokt. ped. nauk. Kyiv, 2005. 46 s.
2. Berestenko O. G. Kul'tura profesijnogo spilkuvannya: navch.-metod. posib. Lugansk: Vy'd-vo DZ „LNU imeni Tarasa Shevchenka”, 2013. 299 s.
3. Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy: 250000 / ukklad. ta golov. red. V. T. Busel. Kyiv-Irpin: Perun, 2005. VIII, 1728 s.
4. Gevko O. I. Sutnist kul'tury profesijnogo spilkuvannya majbutnix oficeriv pry'kordonny'kiv. Zbirnyk naukovy'x prac' Nacional'noyi akademiyi Derzhavnoyi pry'kordonnoyi sluzhby' Ukrayiny. Seriya: pedagogichni nauky. 2015. #2. S. 49-59.
5. Golopych I. M. Pidgotovka majbutnix policejs'ky'x do profesijnogo spilkuvannya z pravoporushny'kamy u vyshhy'x zakladax zi specy'fichny'my umovamy navchannya. Teoriya ta metody'ka navchannya ta vy'xovannya. 2018. Vy'p. 45. S. 46-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2018_45_6.
6. Dzhedzhera K. V. Definiciyi "Dilove spilkuvannya", "Profesijne spilkuvannya", "Profesijne dilove spilkuvannya" u terminologichnomu tezaurusi stosovno komunikaty'vnoyi pidgotovky' studentiv. Onovlennya zmistu, form ta metodiv navchannya i vy'xovannya v zakladax osvity. 2017. Vy'p. 17. S. 197-201. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2017_17_54.
7. Dunecz L. M., Pavlichenko A. P. Osoblyvosti profesijnogo spilkuvannya majbutnix pracivny'kiv policiyi. Aktual'ni problemy' psy'xologiyi: zb. nauk. prac' In-tu psy'xologiyi imeni GS Kostyuka NAPN Ukrayiny. 2019. Tom I. Organizacijna psy'xologiya. Ekonomichna psy'xologiya. Social'na psy'xologiya. Vy'p. 54. S. 3-8.
8. Legochkina E. N., Sy'manova T. A. Kul'tura rechy' y' delovogo obshheny'ya. Belgorod: Y'zd-vo BGTU y'm. V.G. Shuxova, 2008. 140 s.
9. Monzhyevskaya V. V. Obshheny'e v professy'onal'noj deyatel'nosti: sushhnost': funkcy'y, kry'tery'y funkcy'onny'rovany'ya. Y'zvesty'ya Y'rkut'skogo gosudarstvennogo uny'versy'teta. Sery'ya "Psy'xology'ya". 2015. T. 11. S. 37-45. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obschenie-v-professionalnoy-deyatelnosti-suschnost-funktsii-kriterii-funktsionirovaniya/viewer>
10. Pidlubna O. M. Profesijne spilkuvannya u diyal'nosti majbutnix pilotiv. Pedagogika formuvannya tvorchoyi osoby'stosti u vy'shhij i zagal'nosovitnij shkolax. 2013. Vy'p. 30 (83). S. 278-283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_30_45
11. Psy'xology'ya obshheny'ya. Entsyklopedy'chesky'j slovar' / pod obshh. red. A.A.Bodaleva. M.: Kogy'to-Centr, 2011. 600 s.
12. Rabijchuk S. O. Profesijne spilkuvannya yak umova formuvannya profesijno-ety'chnoyi kul'tury' majbut'nogo social'nogo pedagoga. Zbirnyk naukovy'x

- pracz` Xmel`ny`cz`koyi nacional`noyi akademiyi pry`kordonny`x vijs`k Ukrainy` im. B. Xmel`ny`cz`kogo. Xmel`ny`cz`ky`j, 2007. # 40, ch. 2. S. 161-163.
13. Radoms`ky`j I. P. Profesijne spilkuvannya v yury`dy`chnij diyal`nosti. Visny`k Nacional`nogo texnichnogo universy`tetu Ukrainy` "Ky`yivs`ky`j politexnichny`j insty`tut". Filosofiya. Psy`xologiya. Pedagogika: Zb. nauk.praz` . Ky`yiv: IVCz "Politehnika", 2006. #2 (17). S. 30-134. URL: http://novyn.kpi.ua/2006-2/07_Radonskii.pdf (data zvernennya 23.01.2020)
 14. Savenkova L. O. Profesijne spilkuvannya majbutnix vy`kladachiv yak ob`yekt psy`xologo-pedagogichnogo upravlinnya : monografiya. Ky`yiv: KNEU, 2005. 212 s.
 15. Socy`al`naya psy`xology`ya: ucheb. posob. / pod red. A. N. Suxova, A. A. Derkacha. M.: Akademy`ya, 2001. 600 s.
 16. Stadnichenko N. V. Organizacijno-pedagogichni umovy` pidgotovky` majbutn`ogo aktora do profesijnogo spilkuvannya: dy`s. ... kand. ped. nauk. Zaporizhzhya, 2017.
 17. Ty`mofiyenko N. V. Formuvannya profesijnogo spilkuvannya u majbutnix surdopedagogiv. Problemy` suchasnoi psy`xologiyi. 2014. Vy`p. 26. S. 513-526. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_26_42.
 18. Ty`mofeev Yu. P. Profesy`onal`noe obshheny`e y` ego razvy`ty`e. Astraxan` : Y`zd-vo Astrax. ped. y`n-ta, 1995. 136 s.
 19. Ulunova G. Ye. Psy`xologiya rozvy`tku kul`tury` profesijnogo spilkuvannya derzhavny`x sluzhbovciv u sy`stemi bezperervnoyi osvity` : avtoref. ... dokt. psy`xol. nauk. Ky`yiv, 2020. 48 s.
 20. Shy`nkarenko I. O. Osobly`vosti social`no-percepty`vnoi regulyaciyi profesijnogo spilkuvannya pracivny`ka OVS: avtoref. ... kand. psy`xol. nauk. Xarkiv, 2005. 24 s.
 21. Yamchuk T. Yu., Barchij M. S. Kul`tura profesijnogo spilkuvannya psy`xologiv. Psy`xologiya: teoriya i prakty`ka. 2018. Vy`p. 2 (2). S. 170-180.

Solodchuk S.E.

PROFESSIONAL COMMUNICATION AS A SUBJECT OF RESEARCH IN PSYCHOLOGY

The article provides a theoretical analysis of approaches to the consideration of professional communication in psychology: the concept of professional communication is analyzed, its structure and main characteristics are considered, the factors of professional communication effectiveness are given.

Keywords: *professional communication, business communication, structure of professional communication, functions of professional communication, characteristic features of professional communication, factors of professional communication.*

Солодчук С.Е.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБЩЕНИЕ КАК ПРЕДМЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ В ПСИХОЛОГИИ

В статье осуществлен теоретический анализ подходов к рассмотрению профессионального общения в психологии: проанализировано понятие профессионального общения, рассмотрены его структуру и основные характеристики приведены факторы эффективности профессионального общения.

Ключевые слова: *профессиональное общение, деловое общение, структура профессионального общения, функции профессионального общения, характерные признаки профессионального общения, факторы профессионального общения.*